

1942 and 1953“ (131-142). Prikazom te korespondencije autorica Ilona Fried pridonosi rasvjetljavanju te boljoj analizi zajedničkih stajališta, političkih uvjerenja i razmišljanja te uzajamnoga poštovanja Valianija i Koestlera.

Valianijeva knjiga *La dissoluzione dell’Austria-Ungheria* predstavlja važan prinos istraživanju povijesti Dvojne Monarhije. Interpretacija i iscrpna analiza raspada Austro-Ugarske pozicionirala je Valianija kao međunarodno uvaženoga povjesničara te države. U radu „Leo Valiani’s *La Dissoluzione dell’Austria-Ungheria* in Historiographical Context“ (145-154) Laurence Cole donosi iscrpnu analizu Valianijeve knjige fokusirajući se na iznesenu argumentaciju, glavna područja interesa te valorizaciju njezina doprinosa, i to poglavito u kontekstu talijanske historiografije. Drugu tematsku cjelinu zaokružuje sažeti osvrt „Comments on Laurence Cole’s article“ (157-159) Guida Franzinettija na prethodno predstavljenu „klasik Habsburške Monarhije“.

Posljednja cjelina, „Prikazi i izvještaji“ (161-192), sadrži prikaze novijih knjiga i monografija te izvješća s projekata i radionica iz područja znanstvenoga i stručnoga interesa časopisa.

Deseti svezak *Časopisa za povijest Zapadne Hrvatske* posvećen Leu Weiczenu/Valianiju, nedovoljno istraženoj istaknutoj ličnosti riječke prošlosti, predstavlja iznimno važan prinos, poticaj i vrijednu građu za daljnja istraživanja. Svojim sadržajem zasigurno će izazvati interes znanstvene i šire čitalačke, a poglavito riječke javnosti.

Ana Anić Opašić

***Problemi sjevernog Jadrana*, sv. 15, Zagreb – Rijeka 2016., 204 str.**

Zavod za povijesne i društvene znanosti u Rijeci s pripadajućom Područnom jedinicom u Puli Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti izdavač je časopisa *Problemi sjevernog Jadrana*. U 15. svesku časopis, koji izlazi jednom godišnje, nastavlja objavljivati radove iz različitih područja humanističkih znanosti koji se dotiču sjevernojadranskoga prostora. Glavni i odgovorni urednik ovoga sveska je Miroslav Bertoša, a članovi uredništva su Tomislav Raukar i Petar Strčić. Svezak je podijeljen u dva dijela; u prvom („Rasprave i članci“, 7-179) nalazi se pet izvornih znanstvenih

radova i jedan pregledni rad, dok drugi dio („Ocjene, prikazi i osvrti“, 181-201) sadrži pet tekstova.

U članku „Pisma Ivana Kostrenčića upućena Franji Račkome u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti“ (9-33) Ivica Zvonar na temelju analize 52 pisma koja je Ivan Kostrenčić, hrvatski sveučilišni knjižničar rodom iz Crikvenice, uputio Franji Račkome, prvom predsjedniku Akademije, između 1866. i 1892., prikazuje rad dvojice aktivnih sudionika u svijetu kulture, znanosti i politike toga vremena. Većina pisama je iz razdoblja u kojem je Kostrenčić živio i radio u Beču, gdje je istraživao i pronalazio brojne arhivske dokumente važne za hrvatsku povijest, omogućivši povjesničarima poput Račkoga više materijala za istraživanje prošlosti. Iščitavanjem pisama autor pokazuje kako je Kostrenčić u Beču bio aktivan u pomaganju sunarodnjacima koji su se ondje nalazili. Među različitim Kostrenčićevim znanstvenim interesima spominje se da je proučavao povijest protestantizma, gdje se dotaknuo i istarskih reformatora poput Stipana Konzula. U politici Kostrenčić nije bio osobito aktivan, ali je kroz pisma izražavao svoja stajališta, iznosio neslaganja s položajem Hrvata u tadašnjoj državi, te dojavljivao Račkom informacije o Hrvatskoj koje bi saznao u Beču.

Rad Željka Klaića „Hrvatski tisak i općinski izbori u Tinjanu na početku XX. stoljeća“ (35-72) istražuje političke prilike u Tinjanu na početku prošloga stoljeća. U središtu su pozornosti općinski izbori 1902. i 1903., nakon kojih je došlo do promjene vlasti u općini, kada je dugogodišnji načelnik Šime Defar, kojega je podupirala Hrvatsko-slovenska narodna stranka, izgubio od Venceslava Križmanića, kojega su podržavali talijanski liberali uz pomoć Krstićeva istrijsanskoga pokreta. Taj izborni poraz HSNS-a uzburkao je tadašnju javnost pa se u hrvatskim listovima *Našoj slozi*, *Narodnom listu* i *Obzoru* naveliko raspravljalo o (ne)očekivanom izbornom porazu. Autor je detaljno proučio tekstove dopisnika u tim tiskovinama, koji su imali različita stajališta o razlozima poraza u Tinjanu. Analiza pokazuje da su kritičniji bili dopisnici u listovima izvan Istre, poput Danila koji je pisao za zagrebački *Obzor*, čije su kritike na račun vodstva istarskih Hrvata izazvale reakciju dopisnika u *Našoj slozi*, koji nisu poricali određene nedostatke u vođenju politike u Tinjanu i drugdje, ali su isto tako napominjali da se mnogo napravilo, predbacivši obzorašima da se iz Zagreba to ne može. Autor smatra kako su radikalnije kritike koje su dolazile iz *Obzora* rezultat tamošnje zaoštrene političke situacije, naglašavajući pragmatizam istarskih

voda. Na kraju se ukratko posvećuje polemici koja je vođena u *Glasi Istre* 1962., u kojoj su sudjelovali potomci suprotstavljenih strana u Tinjanu s početka stoljeća.

„Jedan od najtežih dana u *Uljaniku!* – štrajk u brodogradilištu *Uljanik* 1967. godine“ (73–95) rad je Igora Stanića u kojem se analiziraju uzroci, povod i rezultati štrajka koji je potresao pulsko brodogradilište u rujnu 1967. Autor ističe utjecaj gospodarske reforme iz 1965., koja u gospodarstvo uvodi više tržišta i istovremeno smanjuje ulogu države, što je posljedično dovelo do poteškoća u funkcioniranju mnogih poduzeća. U radu se opisuje kako je u *Uljaniku* teklo prilagodavanje novim gospodarskim uvjetima te kako je zbog potrebe štednje proglašen novi Pravilnik o izračunu osobnoga dohotka, čije je stupanje na snagu bilo povod štrajku jer je nekim sektorima donio manje plaće. Štrajk je bio buran, iako je trajao samo četiri sata, jer je došlo do fizičkih obračuna. Autor pokazuje kako su razna tijela u brodogradilištu funkcionirala u modelu samoupravljanja, u kojem su radnici u teoriji upravljali kroz radnički savjet, ali je u praksi bilo drukčije jer je baš radnički savjet prihvatio novi pravilnik koji je smanjio primanja radnicima u proizvodnji, što autora navodi na zaključak da se cijela ta situacija može nazvati otuđenim samoupravljanjem jer su radnički savjeti bili pod utjecajem službenika, zbog čega su štrajkaši i tražili ostavke članova toga savjeta.

U preglednom radu „Valentin Lucas – skica za biografiju slikara iz Kraja“ (97–112), Robert Doričić je pokušao rekonstruirati biografiju manje poznatoga slikara Valentina Lucasa, rođenjem Labinjana, koji je živio i stvarao u Kraju pored Mošćeničke Drage. Iz Kraja potječe književnik Viktor Car Emin, koji se poznao s Lucasom i spominjao ga u svojim djelima pa je iz njih autor crpio podatke za ovaj rad. Opisuje se slikarov životni put, koji ga je vodio iz rodnoga Labina preko školovanja u Veneciji do povratka u zavičaj te stvaranja ateljea u Kraju. Opisujući Lucasovo stvaralaštvo, autor napominje važnost njegova životnoga djela, monumentalne slike „Napredak svijeta pred Bogom“, na kojoj je radio četiri desetljeća, a koja prikazuje više od 2000 značajnih povijesnih ličnosti. Na kraju se navodi kako su Lucasovom smrću kuća i atelje ostavljeni propadanju, a najpoznatiju sliku su uništili talijanski vojnici, pristigli nakon svršetka Prvoga svjetskog rata.

„Istrijski *regere fines*: tradicijska kultura i Balkan u diskurzivnoj konstrukciji identiteta“ (113–132) rad je Sandija Blagonića u kojem se analizira uporaba elemenata tradicijske kulture u konstrukciji – u ovom slučaju

– istrijanskoga regionalnog identiteta u političke svrhe, prilikom čega su se isticale specifičnosti koje bi odredile Istru naspram ostatka države. Autor se koristi bogatom teorijskom podlogom, kojom pojašnjava neke osobitosti u konstrukcijama identiteta, koje svoje izvorište traže u prošlosti i tradicijama. Zanimljivo je pratiti pojavu uporabe motiva Balkana i balkanskoga u političkom diskursu. Autor je istražujući političke prilike na istarskom poluotoku, na temelju izjava vodećih političkih ličnosti iz regionalnoga IDS-a i njemu suprotstavljenoga nacionalnoga HDZ-a, prikazao kako je rabljen motiv Balkana kao označitelja negativnih vrijednosti, nasuprot Europi i njezinim pozitivnim vrijednostima. Opreka između Balkana i Europe korištena je i na nacionalnoj i na lokalnoj razini, iako u različitim kontekstima.

Posljednji je rad djelo Tihomire Stepinac Fabijanić „Tradicijska kultura uz Lujzijanu i Karolinu. Povijesni putopis kroz Gorski kotar i Prikuplje“ (133–137). U njemu autorica, prateći trasu povijesnih prometnica Karoline i Lujzijane, kreće od Primorja preko Gorskoga kotara te završava u Prikuplju pa je tako i rad podijeljen u tri dijela. U svakom se dijelu bavi tradicijskom arhitekturom, tradicionalnom nošnjom, tradicijskim kućnim djelatnostima i vještinama, godišnjim običajima i svetkovinama te tradicijskim aspektima koji su preživjeli do suvremenosti, najčešće u obliku folkloru i turističke uporabe. Autorica se služila radovima s prijelaza iz 19. u 20. stoljeće koji su opisivali ta područja, ali i vlastitim etnološkim zabilješkama. Istraživanje pokazuje raznolikost i bogatstvo običaja te njihovo međusobno prožimanje na susjednim prostorima, što je rezultat dinamičnih povijesnih događaja, od migracija izazvanih turskim osvajanjima do cesta čija je izgradnja donijela nove utjecaje na stanovnike tih prostora.

U rubrici „Ocjene, prikazi i osvrti“ nalaze se prikazi raznih izdanja. David Orlović autor je prikaza knjige *Adriatico orientale. Atlante storico di un litorale mediterraneo* Egidija Ivetica, dok je Danijela Doblanović prikazala knjigu Jasne Zajec *Studije o drvenim oltarima i skulpturi 17. stoljeća u Istri*. Prikaz četvrtoga sveska *Zbornika Lovranščine* potpisuje Mateja Fumić, a Maja Polić piše o knjizi *Stanovništvo grada Paga za francuske uprave po anagrafu iz 1810. godine* Josipa Celića. Časopis završava tekstem Josipa Celića o izdanju *Časopis Zora (1917. – 1918.): paška perjanica Hrvatskoga katoličkog pokreta*, koji je priredio Igor Radeka.

I ovaj broj časopisa *Problemi sjevernog Jadrana* svojom raznolikošću pridonosi boljem poznavanju prošlosti sjevernojadranskoga prostora. U

njemu nailazimo na širok spektar tema, koje se protežu od povijesti i politike do umjetnosti i tradicijske baštine, pružajući zainteresiranim čitateljima mogućnost novih spoznaja o ljudima, događajima i procesima koji su utjecali ili utječu na život ovih prostora.

Mirjan Flego

***Problemi sjevernog Jadrana*, sv. 16, Zagreb – Rijeka 2017., 140 str.**

Zavod za povijesne i društvene znanosti u Rijeci s Područnom jedinicom u Puli Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti objavio je tijekom 2017. godine 16. svezak časopisa *Problemi sjevernog Jadrana*. Uredništvo časopisa čine Miroslav Bertoša kao glavni urednik, Tomislav Raukar i Petar Strčić kao članovi uredništva te Sanja Holjevac kao tajnica izdanja. Prvi dio časopisa, „Rasprave i članci“, čine četiri izvorna znanstvena rada sa sažecima na engleskom jeziku (9-102), u drugom se dijelu, „Ocjene, prikazi i osvrti“, nalazi šest naslova (105-135), dok se na samom kraju nalaze upute suradnicima.

U prvom izvornom znanstvenom radu „Crkveno ustrojstvo Rapske biskupije početkom 19. stoljeća“ (9-29) Josip Celić na temelju službenoga popisa stanovništva, ostalih različitih arhivskih vrela, tiskanih izvora te literature prikazuje crkveno stanje u Rapskoj biskupiji unutar Zadarskoga distrikta za vrijeme francuske uprave u Dalmaciji. Promatrajući kronološki kroz smjene vlasti – od mletačke, prve austrijske uprave pa do francuske vlasti – donosi podatke o biskupu rapske Crkve, članovima rapskoga Stolnog kaptola, pripadnicima svjetovnoga svećenstva i nižega katedralnog klera te muškoga i ženskoga redovništva, navodeći rapske bratovštine te karitativno-nabožne ustanove u okviru Crkve. Koristeći se kvantitativnom metodom, prikazao je i stalešku strukturu Rapske biskupije – od pripadnika plemstva i građanstva pa do pučana. Za sve pripadnike iznosi se njihovo crkveno dostojanstvo i imenovanje, položaj ili redovnički status te školovanje.

„Jezični segment hrvatskoga narodnog preporoda Istre s Kvarnerskim otocima“ (31-64) Maje Polić i Petra Strčića drugi je izvorni znanstveni rad sveska, koji problematizira pitanje jezika kao dijela hrvatskoga nacionalnog pokreta u Istarskoj markgrofoviji te njegovo intenziviranje djelovanjem